

Felvidéki Híradó.

VEGYESTARTALMÚ HETILAP.

A Magyarországi Kárpát Egyesület Herczeg Szász Coburg-Gothai Fülöp Ő Királyi fensége védnöksége alatt álló Szittnya Osztyálynak közlönye.

Előfizetési ára:

Egész évre . . . 3 ft -- kr.
Fél évre . . . 1 ft 50.
Negyed évre . . . 80.

Feltétlen szerkesztők:

VÖRÖS FERENCZ és NAGY ISTVÁN.

A lap szerkesztői részét illető közleményeket kérjük Tur-Szt.-Mártonb. küldeni!

Megjelenik minden vasárnap.

Hivatalos hirdetések díja:

100 szög 2 ft., ezentúl minden
megkezdett száz szónál 50 kral
több.

Felhívás előfizetésre.

Lapunk mult számával ez évfolyamának utolsó negyedévét töltötte be: tisztelettel kérjük ennél fogva azon t. előfizetőinket, kiknek előfizetése lejárt, vagy még előbbre hátralekben vannak, az előfizetési összeg szíves bekuldesére.

Előfizetési feltételek:

Egész évre . . . 3 ft.
Fél évre . . . 1 ft 50 kr.
Negyed évre . . . 80 kr.
Tisztelettel.

Turóc-Szt.-Márton, 1887. október hó

A „Felvidéki Híradó”

szerkesztősége és kiadóhiv. tala.

A nemzet ünnepei.

A közelebb lefolyt napok kiváló jelentőséggel bírnak a magyar nemzet történetében.

29 én leleplezték le Deák Ferencnek, kit a haza bülsének is szoktunk nevezni, ércbe öntött szobrát. A leleplezésnél ott volt a király is. hogy megadja a nemzet e kiváló fiának azt a tiszteletet, melyet önzetlen, hazafiai tettekben gazdag életével méltán kivívott.

Deák Ferencnek kiváló szerepe van a mai Magyarország megteremtésében, ő műve a kiegyezés s az ő politikai szereplése egy egész új irányt jelölt ki a nemzet további fejlődésére nézve.

A nemzet, hogy a jövő nemzedék tiszteletben tartsa nevét, kövesse példáját: ércbe öntette a nagy férfi alakját. A lepel lehullott s ismét előtűnt lebeg alakja annak, ki páratlan lelki és szellemi tulajdonaival nemcsak a nemzet, de a világ történelem nagy alakjai mellett foglalhat méltó helyet.

Hirdesse az a szobor, hogy a magyar meg tudja becsülni nagy férfait, hogy tiszteletben tartja azok emlékét, kik önzetlen fáradozásaikkal előmozdították a haza javát.

Mi pedig lelkesüljünk az ő példáján s az a szobor látása buzdított bennünket az önzetlen hazafiságra. Az ő élete, az ő munkássága legyen kútfőnk minden igaz hazafi törekvésének.

Áldás emlékére!

Ugyan csak a közelebb lefolyt napokban tartotta egyik hazai kulturális intézetünk a budapesti nemzet i sz i n h á z, ötven éves jubileumát.

A színészet mint kulturális faktor, minden nemzet fejlődésében szerepet játszik s a magyar színészet a nemzeti jellegéhez való hű ragaszkodást legjobban istápolta.

Egy félszázaddal ezelőtt hajléktalan volt a magyar Thalia az ország fővárosában. De a nemzet alkotókészsége s Föld vá r y, Pestmegye alispánjának buzgóságából temploma

épült az elhagyatott, a szenvedő magyar színészetnek.

„Árpád ébredése” című darabban nyitották meg 1887. augusztus 22 én a színház s ez az ünnepi előadás újból való ébredése volt a magyar nemzetnek és a magyar színjáratnak egyaránt.

A lefolyt idő alatt a magyar színészet pártolása a hazafiság erényei közé tartozott, de tartozik ma is. A magyar nemzeti színház ötven év alatt megbecsülhetetlen szolgálatokat tett a nemzeti ügynek s a magyar nemzeti közmívelődés előhaladásában megbecsülhetetlen érdemei vannak.

A nemzet, mely áldozatának filéiből emelte a nemzeti színházat, büszkén tekinthet ez intézetre s büszkén vallhatja a magáénak, mert oly méltón töltötte be hivatását, hogy bátran síkra szállhat ami kulturánkat sokban megelőző külföldi színházaival.

Összinte örömmel látjuk, hogy, midőn a nemzet ünnepe, a koronás király leszáll trónusáról, megosztja vele örömét, együtt ünnepel a nemzet.

Erosen él bennünk a hit, hogy az a nemzet, melynek ily nemeslelkű királya van, mely megbecsüli nagyjait emlékéit, felvirágoztatja kulturális intézményeit, naggyá, hatalmassá lesz.

Adj a Isten!

Megnyitóbeszéd.

Tartotta Bende Imre, beosztottbírói pályák az egyházmegyei tanító nagy gyűlése alkalmából.

T. Közgylés!

Midőn ez alkalommal első ízben szerencsém van egyházmegyéim tanácsközményében részt venni, fogadják t. önök mindenek előtt lellem teljes erejével átérzett szeretetteljes üdvözlömetet, egyben abbéli ünnepélyes nyilatkozatomat, hogy én mint az örök igazságoknak éltm anyyi évin át önzetlen hű szolgálja legzsvéségben, és a hasonhivatás átérzett melegével időzőm azok körében, aki a népnevelés szent feladataiban fáradoznak.

Megújul ilyenkor életem legboldogabb emléke, — ama 40 év — melyeken át magam is mint az Úrnak szolgálja az oltárnál, és a szószéken, az iskola falai közt épyg, mint a privát és a nyilvános élet viszonyai közt a hivatások legmagasabb fokának erejével törekedtem megoldani az emberi élet legnagyobb problémáit; ilyenkor ujult erővel táru fel lellem előtt ama roppant felelősségi feladat, — nem hogy félemlitsem, sőt inkább, hogy behatott munkásságra buzdított, — mely egy nemzedéket ad kezeinkbe, annak ideiglenes és örök üdvét köi lelkünkre; és most is, — t. önök körében megújul azon ünnepélyes fogadalmam, hogy életem e legszentebb feladatától csak a sir nyugalma választhat el!

Bizonýára nemes, céljaiban kimondhatlan fontosságú azon hivatal, melynek, önök t. uraim! szolgálatában állnak; és ha van hivatás, mely az élet lényének, teljes nemeségének megfelelő, első sorban az önöké az! Az ifjú nemzedékben öntudatra ébreszteni az isteni szikrát, önmunkásságra vezetni a lélek természetes tevékenységét, az észnek

TÁRCSA.

A Deák-szobor.

A lepel lehullott, a nagy mű készen áll. Elhangzott az ünnepi szavak; a Ferenc József téren, hol csütörtökön ő felsége a király az ország színe-java előtt adta meg a jelt a lepel eltávolítására. ma már csak az a közönség létezik, melynek nem volt alkalma a leleplezési ünnepélynél jelen lenni. Hányan vannak a nagy hazafi szobornak bámulói közt, a kik nem is sejtik, hogy mily óriási szellemi és anyagi apparátust, mily megfeszített, nehéz munkát igényelt e mű létesítése. Tíz éve már, hogy az első lépés a szobor felállítás ügyében megtörtént. Akkor hirdetett egy S z i l v á József elnökelete alatt alakult bizottság nemzetközi pályázatot a szobor mintájának elkészítésére. Mintegy 20 pályamű érkezett be bel és külföldi művészekről, kik közt több hírnemes művész is szerepelt. A nemzetközi bíráló bizottság korán elhunyt zseniális szobrászunknak Huszár Adolfnak ítélte oda az első pályadíjat egy a szobor alakok kitűnő csoportosításáért, mint a mű szép felfogásáért és a talapzat gyönyörű, architektonikus kiviteléért.

Huszár hozta fogott a nagy műhöz, de már kezdetben az a kételem merült fel először, vajlon Deák ülő szobor alakja helye-e a környezet és a kifejezendő feltételeinek. Huszár inkább szeretett felségül alakot készíteni és a zseni ma

kacsságával ragaszkodott ez eszméhez. A szoborbizottság, melynek később T i s z a Lajos gróf lett az elnöke, végre megbizta a művészt, hogy gipszből és fából készítse el és állítsa fel a szobrot jövődő helyén teljes nagyságában, hogy a benyomás így könnyebben meg legyen íthető. A kísérlet kikerült és a művészt is meggyőzte arról, hogy az ülő alak megfelelőbb.

Most komolyan hozzá fogott a művész a szobor alakjainak elkészítéséhez. Első alakja a „Justitia” volt és ezt követte a „Népköztartás” csoportja és Deák Ferenc óriási ülőalakja, melyeket befejezett, de a „K i e g y e z é s” csoportját már nem volt képes befejezni, mert a halál oly váratlanul ragadta el a nagy művészt munkájától, melybe egész művészi ambícióját helyezte, hogy még esetleges intézkedésre sem maradt ideje. E szomorú esemény által a munka egy időre fennakadt szenvetved, míg a művész örökös elhatározta, hogy a művet ők készítik el. A szoborbizottság az örökös ajánlatát elfogadta és Huszár segítségét: Majer szobrászt bízta meg a mű befejezésével S t r o b l Alajos tanár felügyelete alatt, minek következtében a szobor-műnek még hiányzó két alakja: a „K i e g y e z é s” és a „Hazaszeretet” Huszár eredeti tervei szerint csakhamar elkészült.

A mint a szobor egyes alakjai elkészültek, a talapzatról is gondoskodni kellett. A szép tervet, melyet a bírálóbizottság annak idején kitüntetett S c h i c k e d a n z Albert tanár és műépítő készítette nemes

izlésben. A bizottság a talapzat anyagának megválasztásában nagy körültekintéssel járt el és csak akkor határozta el magát az általa legjobbnak talált anyaghoz, mikor több szaktekintély köztük Krenner Pál tanár jeles mineralógusunk véleményét kikérte. De, mivel hazánkban alkalmas anyag és az elkészítéshez vállalkozó nem találkozott, kénytelen volt a bizottság a külföldhöz fordulni. A talapzat óriási szent-köveit a cseh fichtelbergi bányából szállították, a négy gyönyörű porfir-oszlopot pedig Sterzingből (Tirol). A bécsi Union-Baugesellschaft vállalta el, a talapzat munkáit és 2 évvel ezelőtt hozzá fogott az alapozáshoz. 7 1/2 m. mélységben 1 méternyi betonréteget és e fölé 6 1/4 m. vastag vízhatlan falazatot raktak és csaknem 2 évig hagyták állni, hogy megülepedhesen. Mult év július havában kezdtek meg a 9 m. magas talapzat lerakását, míg végre a talapzat, mely az alapozással összesen 48.000 frtba került, elkészült.

1883. év elején nemzetközi pályázatot hirdettek szobor alakoknak bronzba való öntésére. E pályázat egyike volt a legfontosabbnak és legérdekesebbeknek, melyek valaha hazánkban előtűntek. Erdekes azért, mert egy hazai e téren új vállalat versenyzett sikkrel két régi híres külföldi céggel, fontos azért, mert e pályázat alkalmat adott hazánkban egy oly új iparművészeti ág megalapítására, melyért azelőtt százezrek vándoroltak ki a külföldre.

Összesen három versenyző volt. A bécsi Turbain cég, a világhírű Müller cég Münchenből, mely már több mint 100

szobrot öntött és végre a hazai Schlick-féle vasöntőde és gépgyár részvényi társaság ujjonnan berendezett bronzöntődéjével, mely azonban már megelőzőleg a kitűnően sikerült és a Deák mauzoleum kupoláját díszítő genius alakkal legszébb jelt adta nagy fokú verseny képességének és a megbízás kifo-gasztalan kivitele által a gyár mintaszépe berendezésének és vezetésének. A versenyzők közt Turbain volt a legrágább. És dacára annak hogy Müller tanár és a Schlick gyár ajánlata közt, rendkívül csekély volt a kül-lömbesség, a hazafias bizottság mely teljes garanciát látott e nagy hazaiipar telep versenyképességében, kitűnő híreben és abban, hogy a gyár a „Genius” szobor monumentális alakjának minden tekintetben sikerült öntésével bebizonyította, hogy minden ily nagy munkára képes, a Schlick gyárt bízta meg a nagy mű elkészítésével. Az ide vonatkozó szerződést a bizottság részéről T i s z a Lajos gróf a gyár részéről Schlick Béla jelenlegi és L a n g e n f e l d Frigyes volt igazgatók írták alá. Az utóbbi volt a bronz öntés megteremtője hazánkban és egyedül neki köszönhetjük e bizottság fontossági műpárát meghonosítását.

Természetes, hogy a szobor bizottság e határozata, minden jó hazafi keblét örömmel töltötte el már azért is, mert a gyár jó neve eleve garanciát nyújtott a mű sikerülté nézve, és mert mindenkinek jól esett az a tudat, hogy nagyjaink szobrát ezentúl hazai gyártelepen, itthon öntészhetik és nem lesz szükségünk sem külföldre menni. sem onnan idegeneket e cizlára behozni. A

megadni a formális képzettséget, melybe midőn önk munkássága egyben a hasznos ismeretek lehető bőségét is plantálta, azt oly szellemmel alakítandja át, mely a földi élet nehézségei és terhei, valamint annak sokszor feladatai között emberileg biztos léptekkel haladhat boldogulása felé; és ime uraim! ez kellend önöknek kívinnök. Mi több: önk hivatala sokkal messzebbre vonul, sokkal magasabbra hat. Önk feladata a lelkeket kibékíteni az élet terheivel, és bajaiával, nevelő munkásságukkal áthidalni ama úrt, mely az élet nemesebb feladatai és az ezekhez kötött küzdelem között fennáll; önk hivatala kiegyeztetni ama látszólagos dissonanciát, mely az érný és a földi boldogság között; mely a nemes és jó, valamint az önmegtartózkodás által szerzett lelki javak és az élet örömei között fennállni látszik. Önk kötelessége a kisdedek szívét, lelkét, eszményekkel gazdagítani oly eszményekkel, melyek midőn önk igazságokból fakadtak, azokhoz vezetnek vissza; és önk a nevelő gondjaira bízott szívekben megoldandják az élet legmagasabb titkát, a lélek egyesülését Alkotójával, életét Istenben és Istennel!

Van-e életpályája, mely minden rögé, minden nélkülözése mellett, szentebb, vigasztalóbb, nemes gyümölcsökben gazdagabb ennél? ... Ez öntudat vigasztalja önöket sorokunkban, ez erősítse önöket a szűkebb világ hálátlanúsága ellenében; ezen mélyen áttérzett méltóságok drága öltönyéit takarja be szégyenszökeket. Oh a jó tanítót e világ kellőképp meg nem jutalmazhatja. Az ő egyedüli dicsősége, — mely ép azért hervadhatlan is, — nagy hivatala teljesítésében van, és jutalma egyedül az öök Istennél áll!

Megengedik egyébként t. uraim! hogy menten minden tévelytől avagy egyoldalúságtól, mik által a tanítás és nevelés szent ügye és magasztos céljai oly sokszor eltereltek helyes és célravezető irányuktól, — én önöknek még oly vezérrel kössek lelkeim teljes meggyőződésével — szíveikre, melyeknek következtése szemléltetésével oktató és nevelő működésük egyedül eredményes maradand, és mindenkor gyümölcsöző leendő; és ezen két jelszó: Isten és a haz!

Én t. uraim! mindig tiszteltetlek meg, hajjalom a tudomány hatalma előtt, és annak minél általánosabb s mélyrehatóbb uraim! mindeha nagy szerencsétlőt tartottam az emberiségre. Meghajlok a képzett elme fen-sőbbsége előtt, és a közhasznú ismeretek terjedését részünkre nagyon is hasznosulni ismerem el: azonban ép oly bizonyos az is, hogy az emberi műveltség, a képzett esz-magokra hagyatva, nem hogy megakadályozhatná az emberi lélek súlyedését, sőt

ezt sok tekintetben rettenetesebbé is teszi. — Bizonyos korszakokban nemünk sármal tévelygésének alapja bizonyára az, hogy sokkal inkább szeretik okosak lenni, mint jó; imazért magasabbra uraim, magasabbra! Erkölséi fölényt adjunk a léleknek, oktattva és nevelve ama hasonlíthatatlan nagyobb fonséget, melyet az érný kölesönöz az életnek! Azt az érnýt értem én, mely minden igaznak és jónak öök kuförasán az Istenen alapszik, mely midőn a fűi félelemben bírja indokát, a cselekvő és folyton munkás életeterejét a határtalan szeretetben találja. Azon érnýt értem én, mely az öök igazság évilhetlen nyilatkozatyaiból fakadt, mely az emberi természetnek egyedül megfelelő, mely szent hitünk igazából alakult, s annak isteni titkaiból veszi táperjét; érnýtem a keresztény érnýt!

Isten és igazai legyenek imazért minden nevelő szívébe írva, és az ő szent nevelő, s öök dicsőségét írja ő mélyen, mélyen mindazok szívébe, kiknek lelkei kezébe advák.

Es hasza át a nagy eszmény teljes magasztosságával, hasza át a népnévelő szívé a haza szent eszméje, és ennek lángoló szeretetét, az iránta való önzetlen aldozatkészséget, jogai, igazai iránti feltétlen engedelmséget plantálja növény mélyen mélyen minden gyermek szívébe. Isten két hazát adott. Egyike ott lenn életünk öök hajléka, a másika itt lenn, mélyen élünk, mélyen halunk. Mindkettő lényünkkel anyira összeforrt, mindkettő oly mélyen egyesült, mint egy a szív, mely úgy van alkotva, hogy osztatlan hő, és aldozatkészségettel szeresse mindkettőt.

Isten és a haza tehát a két nagy sarkigazság a fensékes kettős eszmény, melyekből midőn kiindulnak az életnek egyedül helyes és lelkenkhoz méltó utjai, kell hogy e két eszmény felé törekedjék, azokat lehetőleg elerni iparkodjék a helyes népoktatás és nevelés. — Ez ama kettős oltár, melynek tüzén nevelődik az emberi szív valódi nagysága, azon kettős oltár az, melyből fakadt és folytonos életerőt nyer a nemzetek hervadhatlan dicsősége, törhetlen életeréje.

De mit fejtgessem tovább? Hisz én nem jöttem azért, hogy oktaskak, sőt inkább arra, hogy tanuljak! Öök szakismeretén és okos fejtegetésin gyarapodni fognak a magam ismereti. Sőt sokszor és komoly megfigyelésen alapuló tapasztalataik oly hű képt adják, majd előlme tanúnyunk állapotának, melyből én is világosan megértedtem, gyenge erőmhez képest hol segít-ek, hol támogatassak, min változtassak.

Sőt annál nagyobb örömmel leszek figyelmes és tanulékony hallgatójuk, minél

erősebb a hitem arra, hogy öök lelkiismeretes ügybuzalma mindegyik mindent megtett arra, hogy a mi tanúnyunk virágzó, Isten akaratának és a haza öhajának teljesen megfelelő, eredményekben gazdag legyen!

Erősen hiszem t. uraim! hogy öök szakavatott vezetése alatt, és ernyedetlen fáradozásaik folytán annyi jó tulajdonnal megáldott népünk a józan értelemben üdvösen emelkedni, és a hasznos ismeretekben folyton gyarapodni fog; sőt kiváló gondjokat képezendi az öökre bízott gyermekesereg testi épsége, és a test erőinek célirányos fejlesztése; hogy az oktatásnál kiváló súlyt fognak fektetni az énektanításra is, melynek nagy befolyását a szív nemestésére szükségtelem öök előtt bővebben idokolnom.

Erősen hiszem uraim! hogy öök az élő hit erejével, a keresztény szeretet meglével, ernyes életök példájával a kisdedek szívébe beoltandják, és fáradságot nem ismerő erővel növelendik azokban az úr fellemelt és szeretett, a keresztény szeretet türelmet, s aldozatkészséget, a szülői szeretetet; a jog tiszteletét, a törvények iránti engedelmséget, a kitartó munkásságot. Hogy türelmes szeretettel a gyermekek szíveiből kiirtandják a bűnyomdot, és meguraltatják velök a gonosz szenvedélyeket, kivált, mit itt fűl szívevel kell hangsúlyoznom, — a szeszis italok méltóképpen élvezetét, mely aljas szenvedély pusztító hatásairól ország-szerte hangzik a panasz, mely szenvedély midőn szeszviszti a nemzeteket, egyben előli a lélekben minden magasabb iránti törekvést, minden akaratot.

Remélem uraim! hogy öök a szó igaz értelmében hazafias szellemben fogják nevelni az öökre bízott ifjuságot, hogy igaz munkásai leszenek azon nagy munkának, mely fiait önzetlen hűségben, ernyei gazdaságában, a lelkek teljesen összhangzó érzelmeiben építi, erősíti és tartja fenn a haza egy templomát; menten pedig a tulzás ama egyoldalúságot, mely tulteni akarja magát azon, a mi teljesen soha ki nem írható, a mit mindannyian az anyatejtel szivünk be; de menten ama retentő egy oldalúságtól is, mely a nyelv, a vér, s a faji sajátosság örve alatt vad kegyetlenséggel öl a haza egysége, és alapítványának joga ellen, mely szembe száll századaink történelmével, és egyben lerontani kész ama erkölcsi télyezőket, melyek bizonyos magasabb értelemben köti össze hazánk lakosságát egy nemzeti testté.

En uraim! elismerem hazánkban a fajok, a nyelvek különféleségét, de szívet én e hazában joggal csak egyet ismerhetek el, — a magyar közös hazánkért dobogó szívet! — Távol tőlem minden tulzás! legyen oktatásuk nyelve az anyanyelv, ez bizonyára

az érteleme joga, de törekedjenek lehetőleg egyuttal oda, hogy kiket a közös hazának szeretete egy szívvel lélekkel forrasztott egybe, mindazok ajkain is hangozzék az anyanyelvén kívül a közös anyának nyelve is — a magyar nyelv.

Legyenek végül t. uraim! meggyőződve arról, hogy ha van valami, a mi lelkeim kíváló gondjait bírja, a népnévelés szent ügye az első sorban, és nincs forróbb öhajom, mint az, hogy annak magas céljai minél fényesebb sikerrel érvényesüljenek közöttünk is. Legyenek meggyőződve arról, hogy én bennem nehéz munkásságukban buzgó támogatásra, bajajukban tölem telhetőleg kész segélyezőre számíthatnak. És hogy ez érzelmemnek némi zálogát adjam, amit 100 forintot ajánlok fel öök segély egyletének céljaira.

Mint hogy továbbá tudomásomra jutott, hogy meggyém egyik hazafias lelkű és buzgó plébánosa pályadíjat tűzött ki azon kérdés megoldására »mint lehetne a nem magyar ajku népoklakban a magyar nyelv oktatását a legkisebbségben eszközölni? e nagy horderejű kérdés kifejtését előmozdítandó, ezennel egy új 100 frtos pályadíjjal töltem meg, és pedig oly feltétellel, hogy jelemlen díjjal a legjobb munkát jutalmaztassák meg; az előbbi pedig adassék ki jutalmul az ezt követő sikerütlő dolgozatnak. Legyen ez az első fillér, melyet öök javára a népnévelés céljából teljes önzetlenséggel lerakok, és a ki isteni tekintetével az öök életre bírta el az evangéliumi özeveg garatát, nekem is adni fog buzgalmat, és erőt öök iránt való teljes jóakaratomnak és szeretetemenk tényeit szaporítani.

S midőn ezek után csak az az öhajom, hogy jelen nagy fontosságú tanácskozányukba vigyék be a szakértelem nyugalmat, és a meggyőződés melegét: azt ezennel megnyitott kérem tekinteni.

HIREINK.

Árvából Porubszky Jenő, a rózsahegy kir. törvényszék elnöke f. hó 22-én az alsó-kubini kir. járásbírósgát tisztelte meg látogatásával. Miután a hivatalban lévő aktákat részletesen revidálta, teljes meglegedést és elismerést fejezte ki Bulla György kir. járásbírónak az ügyek gyors és pontos elintézése fölött. A járásbírósnál restanták nincsenek, dacára annak, hogy már vagy négy hónapja, hogy a járásbíró-sági jegyzőt nélkülözik.

Az alsó-kubini magyarság egyesületét, mint halljuk, a közel napokban tartandja rendes évi közgyűlését Szemcsányi György alispán elnöke alatt.

gyár az első saor alak a »Justitia» öntését 1883. szeptember havában kezdte meg Herpka Károly a gyár derék műtőjének vezetése alatt és ez év február havában fejezte be az utolsó alakot. Időközben a Justitiát az orsz. kiállítás alkalmával a nagy iparszarnokban kiállította, a hol a kiállítás egyik díszét képezte, és a magyar ipar dicsőségét hirdette. Az összes szobrok felállítására ez év július 23-án fejeztették be. A lelepsznek már tulajdonképpen május havában kellett volna végeznem, de a Huszár elhalálozása következtében közbőjt akadályok néhány hóval elodázták.

Es most hirdesd te soha el nem mlő, érzebe öntött férfiban megtestesült nagy eszme: hazánk dicsőségét, halhatatlanságát, nagyságát, művészetét magas fokát és iparunk versenyképességét.

K. Gy.

A cézhekről.

— Ista: Dortsak Gyula. —

A polgári szabadság lükettő ereje az anyagi és szellemi műveltségnek. E lükettő erőt hazai polgárságunk századokon keresztül nélkülözte. Az alárendelt helyzet, melyben színylett, az ényomatottság, mely alatt nyögött, felébresztette benne a kölesönös védekezés ösztönét. Így történt, hogy az iparosok s utóbb a kereskedők is érdekeik megóvása céljából szorosabban egyesültek, külön teleteket képeztek s egymást kölcsönösen támogatták.

A cézkek behozatalát hazánkban az

Anjouknak tulajdonítják; de nyomát már a tizenharmadik században is meg lehet találni. A pesti és jeni hajósoknak ugyanis állandóan szervezett társulatjai voltak így cím alatt »universitas societatis nautarum de Pest egy Jenő. A hajósok e társasága sok tekintetben megegyez az ezen kori olasz cézkekkel, így pl. címének és főtisztségelvényének elnevezésére nézve. — V. István alatt a szépesi városok közül huszonnyet város ipari és kereskedelmi egyesületet alkotott. Németországban a cézhegyesületek első nyomaira a XII. század közepén akadunk. A XIII. században már számos cézhek léteztek Németországban. Békés fejlődésüknek azonban csakhamar gátat vetett néhány császár feltélenysége. Így I. II. Frigyes és VIII. Henrik rendszabályokkal üldözték a cézheket, sőt el is tilták azokat. Ennek az lett a következménye, hogy még a XIV. sőt a XV. században is sok iparág csak egyes magánosok által, izoláltan üzemelt, mert a társulás meg volt nehezítve, sőt el is tiltott. Közel 500 év múlt el a cézhintezmény első alapjainak letételétől, és csak akkor történt törvényes intézkedés a cézhekről, mint már elismert és szervezett intézményekről. Külföldön tehát csak igen lassan fejlődött a cézhintezmény.

Hazánkban a cézhintezsmer első alapjait külföldi települők tették le, hihetőleg még az Árpádok alatt. Nagyon valószínű ugyanis, hogy már II. Endre alatt az erdélyi száznokok voltak cézheik. Ezek még eme tökéletlen alakjokban is emelőleg hatottak az iparra az által, hogy a munkának töké-

letebbé kiállítására törekedtek s megkönnyítették az ipari kézművészek feladatát. Az erdélyi száznagyarmatok e céhek 1376-ban, tehát még N. Lajos alatt oly cézhszabályokat bírtak, melyek későbbi időknek is becsületre váltak volna. Nagy Lajos azon parancsára ugyanis, hogy a cézhintezetek megjavíttassanak, a százn közösi előjárók, a hét száznész követi, az erdélyi püspök s egy királyi biztos elnökelete alatt következett cézhszabályokat alkották: Minden cézh tartozik évenként kebeléből két cézhmestert választani, kik eskü által köteleztessnek a művek eladásában az ország vagy város rendelte mértékek használatának fenntartására úgynevezett szűrt. A ki a száznok kereskedésében részt venni akar, tazzozzék a cézhek valamelyikébe beállni, meghatározott díjat letenni és a cézhszabályoknak magát alávetni. Csak a feltételek betartása mellett legyen szabad a cézhbeli tagoknak műveiket mind a piacon, mind a háznál áruba bocsájtani, amely legényt és inast fogadni, mennyit mestersége üzésére szükségesnek fog látni. Egyenlő mértékű mesterséget lő márká büntetés alatt senki sem bátorodik jéni. Azon cézh pedig, mely kebelében más szabályokat alkotni vagy a meghatározottaknál magának több jogot elajszáltatni, vagy valakinek e szász nép bennszülötti közül a cézhegyesülete való felvé-

teltét elégséges okon kívül megtagadni merészkednek, húsz ezüst márká bírság alá vettessek.

A cézhek általánosabb elterjedését csak Zsigmond király idejében nyertek, ki alatt már mindennemű mesterségre s az ország valamennyi városaira kiterjeszkedtek. A cézhek keletkezésének végső oka nálunk is az volt, a mi a külföldön: a kölesönös védekezés tudni illik. Mint a külföldön, úgy nálunk is a kézműves nemesezméletlan foglalkozásuk tekintetével. A földet műveltető és katonaságnak szertő ugarok lenéztek az ipar munkáit. Mindkét helyütt tehát ugyanazon tényező adott lételt a cézheknek, t. i. a társadalom kívüli helyzetét, lenézett és sanyargatott iparosok kölesönös védekezési ösztöne a hatalmasok tulkápsái ellen. Mint a külföldön, úgy hazánkban is lassan fejlődtek a cézhek. De az a nagy különbség megvan, hogy t. i. míg ott egyes fejedelmek rendszeres üldözése és tilalmi folytán századokon át nem csak stagnál a cézhintezmény, de törvényes intézménynek mintegy 5 évszázad át tudott csak válni: addig ami királyaink már plánta korukban felkarolták a cézheket. A cézhek, mikor Zsigmond alatt ország-szerte meghonosodni kezdtek, a z o n a l a k b a n vettek át, mílyenell a külföldön bírtak; de csakhamar, még Zsigmond alatt, mint létező és szervezett intézmények szerepeltek.

(Folyt. köv.)

A közgyűlés után fogja az egyesület pihent erővel szívet, lelket vidámító működését kezdeni.

A z alsó-kubini polg. isk. tantes-tülete, mint rendszeren az idén is fogja rendezni a téli saison alatt felolvasásait, melyek-nek a dalegyesület is fontos közreműködője. Az előkészítést már folyamatban vannak.

Szmrecsányi Dárius. Ár-vamegye főispánját súlyos csapás érte. Bátyja Szmcrcsányi Ödön, sármegyei birtokos hosszas szenvedés után Sáros-Darócson elhunyt. Özvegyén, szül. Berzevics Mária-n és életben levő számos gyermekén kívül harminczgye unokája gyászolja elhunytát. Te-metése, melyen Szmcrcsányi György Ár-vamegye alispánja is jelen volt, szombat-on ment végbe óriási részvétel mellett. Szmcrcsányi Miklós, a képzőművészeti társulat titkára édes atyját siratja a boldogultban.

Zólyomból. F. é. szeptember hó 17-én jótékony célú hangverseny tartott, a kis-garami olvasó és társaskör helyisé-gében. Valószínű, hogy a jótékony cél buzdította annyira a zólyom-brezői és kis-garami intelligentiát, mely, úgyis szólván teljes számban volt jelen, az előadás-on. Ott láttuk, a jótékony célú és a művelődést előmozdító vállalatoknak lelkeit: Wagner Vilmos kir. bányatanácsost, kedves nevelő és szeretett gyermekeivel egyetemben. Jelen voltak to-vábbá: Dr. Tölg Vilmos főorvos, Pápa L. pénztáros, Papp János erdész és számtalan mások kedves családjaikkal. Az előadás esti 8 órakor vette kezdetét, s míg egyrészt él-vezetes szórakozást nyújtott a vendégeknek, addig másrészt nagyobb munkásságra fogja serkenteni a szereplőket. Sikerültéről tesz bizonzságot nem csak a vendégeknek foly-tonos tetszés nyilvánítása, hanem azon ki-vánságuk is, mely szerint hasonló hangver-senyek a télen volnának tartandók. Bizo-nyára nem gondolkodás és a diszes ven-dégkoszoru műveltségnek bizonyítja. Azért is hálá és köszönet azon nemes pártfogásért, melyben a jótékonycélt részestették! Az összes bevétel 87 frt 5 kr. volt. Levonva ebből a szükséges kiadásokat, maradt az országos tanító árwház alapítójének nö-vesztésére 30 frt., a mely el is küldetett mára a jelzett célra. Elismeréssel és köszö-nettel kell adoznunk dr. Gleiman és Vilhelm Ede uraknak is, kik kitűnő szakavatottsá-gal és a programon kívül előadott »Hogy ha könyvtárszék« dallam zongora kísérettel. »Magyar népfelkielők« indulója Szentmáry Elemértől dallam zongorakísérettel, nagyban emelték a hangverseny sikerét. Az előadás után kedélyes mulatságot rendeztek a ven-dégek, a mely éjféli utáni 3 óráig tartott.

A kis-garami (rhóniczi) zo-mánczművelő-géje. A tűz, mely az idén oly sok falut és várost hamvasztott el, úgy látszik vasgyárainak sem kíméli. Az év elején a vajda-hunyadi olvasztó egy részé-nek leégéséről vettük az elszomorító hírt; később Zólyom-Brežon (Brezova) a munkás-gyármat 13 lakháza hamvadt el, most pedig a kis-garami omanczmű leégését jelenti le-velezőnk. A kis-garami vasgyár a fekete Garam balpartjára van építve és Zólyom-megye Kis-Garam (Rhónicz) nevű falujának közvetlen közelében fekszik. Ez a gyári te-lep a magyarországi kincstári vasgyárak leg-régebbikének nevezhető. Jelenleg az öntőde-ből, a lemezédeny sajtoló, a zománczoló, és a minta asztalo-, a gép, a szerkovács és a reszelő-vágó műhelyből áll. Berendezése, te-kintettel a zománczoló öntött vas és a le-mezédenyek előállítására, a legtöbbetsebb-nek modható. Fontossága azonban különö-sen abban a körülményben rejlik, hogy Magyarországon ez a gyár volt az uttóró és lett legtöbbet a zománczoló öntött vas és lemezédenyek előállításának meghonosí-tása körül. Gyártmányai jutányosság és ta-rtosság tekintetében a híres tesczeni gyárt-mányokkal szemben nemcsak a hazai, hanem a külföldi piacokhoz is erős tért hódítottak maguknak s az eddigi eredmények után méltán remélhetők, hogy a magyar ipar küz-delme e téren is teljes diadallal fog végződni. Természetesen ennek a végződének elérését némileg hátráltatni fogja az a tűzvész, mely folyó hó 27-én reggeli 5 1/2 órakor, eddig még ismeretlen okból utott ki és a nevezett vasgyár zománczművét és zománczárú kész-létét pusztította el. A tüzet, az önfeláldozó tisztviselők és munkások minden erőfeszítésé

daczára csak délután két és három óra kö-zött folytathatók el. A kár nagyságát — nem tekintve természetesen az üzem fennakadá-sából nagymértű veszteséget — legjobban illusztrálhatja a zománczmű berendezése, mely természetesen jó részt elpusztult. Ez állott az öntött vasedények csiszolására szol-gáló 12 edényesizoló korongból, melyek kö-tél- és szij transzmissió segítségével egy közös gép által hajtottak; a csiszolt edények kilágyítására volt két fával fűthető és bön-dönél ellátott lángkemenzse, a zománczké-sztésre szolgált 8 zománczöröl és iszapoló kád. 1 önoxydáló és 2 zománcz olvasztó ke-menzse; a zománczédények elkészítésére pe-dig 8 piszoló és luzgatók, 2 szarító tűzhely, 2 beégető kemenzse és egy kárányzó tűz, használatot. A zománczoló művel egye-temben leégett még az edényesizológ és a mi roppant kárt képvisel, a raktárhelyi-ség is, mely harmára vaggon zománczolt edény befogadására volt alkalmas és folyton nagy készletet tartalmazott. A tűz alkalmá-vál a készlet körülbelül 300,000 darabba terjedt s értéke közel egynegyed milliót ké-pvisel. Szerencse, hogy a tűz át nem hara-pódzott a közel fekvő lemezédeny-sajtoló műhelyre, hol 12 gép és két kemenzse dol-gozik (50 löereje Compound-gép által hajtvá) és az öntőműre, melyben két 800 mm., két 600 mm. és egy 500 mm. átmérővel bíró másodolvasztó működik. Az első tötető-nek öntött vaszindelye, az utóbbit pedig lemezburkolata mentette meg. — A gép és szerkovácsműhely, ettől a műhelytől körül-belül 1000 lépésnyire fekvőden, a veszélynek kitéve nem voltak. A mint értesülünk, az összes kár a 300,000 forintot meghaladja, ebből azonban jó rész megtérül, mert a gyár a trieszti biztosító társaságnál jó nagy összegig biztosítva volt. Ismerve a m. kir. vasgyárak igazgatójának, Kerpely Antal miniszteri tanácsosnak erélyét, azt hisszük, hogy hazánk a nagyfontosságú ipartelepe nem sokára üzembe lesz hozható s a félbe-szakadt munkát kettős erélyvel folytatandja.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Deák-szobor leleplezése f. hó 29-én tartott meg nagy ünneplésséggel és óriási részvétl mellett. Az ünneplényen ott voltak a király és József főherceg is. A meg-nyitó beszédet Tisza Lajos gróf, a szobor-bizottság elnöke tartotta, e beszéd elhang-zása után hullott le a lepel a szoborról, mely ma már ott diszeleg a lánchíd-téren.

Az országgyűlés ünnepélyes megnyitása 29-én volt a királyi várakban, mely alkalmal a király felolvasta a trónbeszédet. Ezzel az országgyűléssel kezdődik meg az ötvenes ciklus, így az országgyűlések törté-netében új korszakot alkot.

Az új menetrend. A magyar államva-sutak vonalán tegnap lépett életbe az új menetrend, mely annyi nagyobb változással jár, hogy ezután a gyorsvonatnak is lesz harmad osztályú kocsija. Az éjféli szemé-lyvonat helyett omnibus vonat fog közlekedni. A harmadik vonat magmarad, mint volt. Az új menetrend szerint csak a gyorsvonattal lehet Ruttikáról Budapestre egy folytaban utazni, a többi vonatknál mindég át kell szállni.

Vilmos porosz herceg Magyarországra utazott, hogy Koburg Fülöp herceg vadá-szataiban részt vegyen. Átutaztatban Ruttikán ebédelt.

A selmeczbányai polg. dal- és zenekör elsőlégsé utóbbi felhívásában az iránt for-dult a város közönségéhez, hogy minél töb-ben lépnek be a körbe pártoló vagy mű-ködő tagokul. — Hisszük, hogy e felhívás-nak meg is lesz az eredménye. A dal és zene ápolása már magában véve nagy jelen-tőségű, de kétszeresen az a vegyes akju vá-rosookban, mert a magyar dal s zene nem-csak a nemzeti érzelmeket s közművelődé-sünket fejleszti, de a dallal felhangzó magyar szöveg egyuttal drága nyelvünk terjedését is előmozdítja. Figyelmébe ajánljuk e pár-tolásra érdemes egytetet s felhívást a város művelt közönségének.

Bokody színtársulata október 8-án ün-nepléyes díszelőadással nyitja meg Selmecz-

bányán a színiévet, mely alkalomra Sze-gedi József remek színműve a »Rang és m ó é« kerül színrre, melyet Báthory Mihály és alkalomra írt egy felvonásos »Prologja előz meg. E tásulást a drámát és válfajait művelni, mellőzve az operettet. Így a szin-házlatogató közönséget színmű, népszínmű, vígjáték és bohózzattal fogja mulattatni, a tragediát is színrre hozva időnként, mely már-már lezserült az operettek miatt e szin-padról. A műsor a budapesti: nemzeti szin-ház udonságából, a népszínház belbecsi népszínmű és népdramából, mulattató bo-hozatból és régi remekírók örökbecsű mű-veiből van összeállítva, köztük Jókainak mar-tyúságra szánt »Keresd a szíved« című le-gyább műve is, melynek előadói jogát Bo-kody sietett megszerezni. E tásulást oda tö-rekedik, hogy itt, a felföldön otthon se-rezzen magának, állandó otthon 6-7 fel-vidéki városunkban, mely városok mintegy külön színikerületet képeznének. Az első ál-lomás Selmeczbánya városa. Ha itt érkeksi s anyagi támogatásban részesül Bokody igazgató s a közeli szomszédvárosok sem vonják meg azt től, akkor tán valószínű a kétségkívül kitűnő terv.

Lefoglalt őz. Ujhelyi Attila főszol-gabíró a napokban a ruttkai állomáson egy suta őzet fogságtolt le, mert ennek vadá-szata e hó 15-éig tilalmas. A lefogalt őzet a közszeg szegényei javára eladják.

Halálhöz. S. triss Sándor, szucsányi jegyző f. hó 28-án elhalálozott. Halálát öz-vegye és két leánya siratja.

Megbüntetett panszál ügyvéd. A po-zsonyi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága Kutlik Venczel ügyvédet, a kiscapat tanulókat panszál érzelmű bűjtogatót, az ügyvédségtől való végleges elmozdításra ítélte.

A Deák-szobor leleplezési önnepén. Sel-mecz Rébálynak szab. kir. város törvényha-tóságát Öcsövszky Vilmos polgármester ké-pviselte. Téves több napilapnak azon kimu-tatása, melyből Selmeczbánya kihagyott a tisztelgők közül. Ez őz bányaváros, mely minden évben emlékbeszéddel emlékezik meg a haza bölcsőiről, nem maradhatott el a le-leplezési ünnepiről.

Az alma Mater v-nző ereje ugyancsak nagy lehet azokra az akadémiai hallgatókra, kik most Selmeczbánya utcáit élénkitik. A beíratások még csak okt. 8-án kezdődnek s már is száznál több hallgató jött vissza az Alma Mater titiszletére. Dícséretre méltó a vonzóadás, és pedig még ekkor is, ha tud-juk, hogy a korai visszaérkezés némi pót-lándokkal áll összeköttetésben.

Elismerésre méltó eljárást követ Bo-kody színiigazgató Selmeczbányán, a meny-nyiben eltér a színtársulatok eddig követett gyakorlatától: nem gyűjt előre bérletet. Előbb bemutatja magát s csak azután gon-dol a bérletgyűjtésre. Bokody igazgató tu-datával bir azon visszadéseknek, melyek az itt járt a színtársulatoknál napirenden voltak s így kettőztől tevékenységet fejt ki arra nézve, hogy a szövetséges városok közönsé-gének bizalmát megnyerje. Összintén kíván-juk, hogy a derék igazgató törekvését siker koronázza.

IRODALOM.

A Magyar Tudományos Akadémia a múlt év végén bocsátotta ki aldirási felhívását Könyvtudó Vállalatának ötödik (1887—1889) ctyclására. E vállalat a tudomány klasszikusainak egész könyvtárát terjesztette már el, kizárólag új műveket, melyek a mivel magyar közönség legneme-sebb szellemi szükségletét vannak hatva ki-elégíteni. Irodalom és történet, bölcsélet és társadalmi tudományok, nyelvészet és régi-ségtan részben európai hírt munkákkal van-nak képviselve kötetek között. Az Akadé-mia jelentékeny áldozattal tartja fenn e vál-lalatot, s mivel egész nemzeti művelődésünkre nézve rendkívüli fontosságúnak tartja, szo-katlan olcsó ár által kívánja terjedését mi-nél szélesebb körökben elősegíteni. E sorok célja a magyar közönség figyelmét újból felhívni e vállalatra, különösen azokat, kik-

nek kulturánk ügye szívükön fekszik. Az év utolsó hónapjaiban a folyó évi illetmény kö-teti szétküldetnek s a kibocsátott iven kö-zül még igen sok nem érkezett vissza. A Könyvtudó Bizottság emnélfogva szívetle-ttel kéri mindazokat, kik annak idején megkap-ták a vállalat ötödik ctyclusának tervrajzát, hogy az aláírás ivet Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedésébe (Akadémia-épület) minél előbb beküldeni sziveskedjenek. Az új folyamának ez irányelvnek alapján összeállított tervrajza a következők:

Első sorozat: Történelem. Sebástyén Gyula: Austria története. (Eredeti). Első kö-tet. (Öskor, Római hódoltság, Népvándorlás, Karolingok, Babenbergok, Az első Habsbur-gok). Mac-Carthy Justus: Anglia története korunkban. Fordítja Szász Béla. Harmadik kötet. Ranke Leopold: A római pápák, egy-házuk és államuk a XVI. és XVII. század-ban. Fordítja Lehr Albert. Második és har-madik kötet. Ratzel Fridrik: Az ember és a föld. (Anthropo-geographia). Fordítja Si-monyi Jenő. Egy kötet. Soré: Európa és a forradalom. Fordítja Szathmáry György Egy kötet. Thierry Amadé: Elbeszélések a ró-mai történetből. Fordítja Öreg János. A kö-vetkező két kötet: 1. Szent Jeromos: a ke-resztény társadalom nyugaton. Egy kötet. 2. Aranyaszáj Szent János és Eudoxia csás-zárné: a keresztény társadalom keleten. Egy kötet.

Második sorozat: Irodalom. Beüthy Zsolt: A széppróza elbeszélése a régi ma-gyar irodalomban. (Eredeti). Második kötet. A Kisfaludy Társaságnál jutalmat nyert pá-lyamunka. Heinrich Gusztáv: A német iro-dalom története. (Eredeti). Második és har-madik kötet. Simonyi Zsigmond: A magyar nyelv eredete, története és jelen állapota. (Eredeti). Egy kötet. Sainte-Bauve Károly Ágoston: Irodalmi és történelmi arczképek. Egy kötet. Villemain Ferenc: Pindar. (Az ó- és középkori lírai költészet története.) Fordítja Csiky Gergely. Egy kötet.

Harmadik sorozat: Jog és államtudo-mány. Concha Győző: Újkori alkotmányok. (Eredeti). Második és harmadik kötet. Med-vezky Frigyes: Társadalmi elméletek és eszmények. Történeti és kritikai adalékok. (Eredeti). Egy kötet. Berrery Péter. Antal: Válogatott törvényszéki beszédek. Ismertet-i és fordítja Tóth Lőrincz. Leroy-Beaulieu: A collectivismus. (A socialis elméletek jelen állása). Bevezeti Kautz Gyula. Táine Hyppo-lit Adolf: A jelenkori Franciaország alaku-lása. A Forradalom új kötetek. Az első so-rozat egy évfolyamának ára négy, a má-sodik és harmadik három-három fo-rint. Ezekivül az angol vásonkötséért kö-tetenként 40 krajczár fizetendő.

HIRDETÉSEK.

Van szerzenesénk a t. közönség-nek tudomására hozni, hogy f. é. ok-tóber hó 1-én Selmeczbányán a ter-raszon lévő Urbán-féle házban

kész zseb- és inga-órakkal, valamint különféle

arany- és ezüst-neműekkel

gazdagon felszerelt raktárt nyitunk, melyben egyszersmind javításo-kat is a legjutányosabb árak mellett teljesítünk.

A midőn áruiczikkeink szolid vol-táról, az árak jutányosságáról és ízeleti pontosságunkról a t. közönséget biztosítani bírtak volnánk: egyuttal ajánljuk magunkat nagybarbecsült párt-fogásába, melyet kiérdemelhetni leg-főbb törekvésünk leendő.

Selmecz-bányán, 1887. Szept. hó

Mély tisztelettel

Piccin és Hasch,
óras és aranyműves.

3666 számhoz.

Árverési hirdetmény.

Tót-Pelsőczön a városházán f. évi Ok-tóber hó 6-án reggeli 10 órakor nyilvános

